

LBRIS

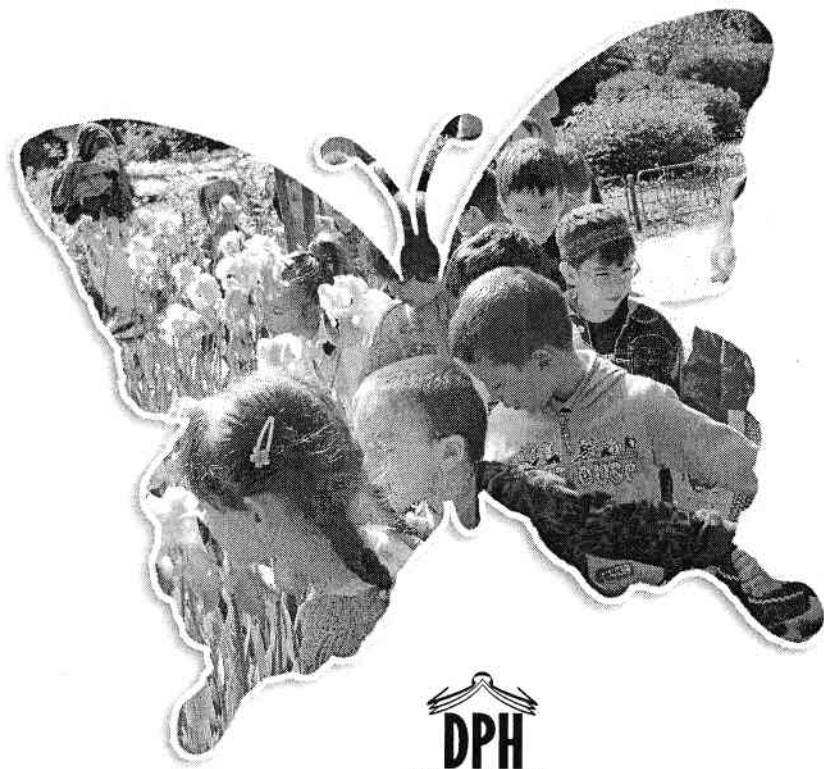
We know
books

ȘTEFANIA ANTONOVICI



CUNOAȘTEREA MEDIULUI ÎN GRĂDINIȚĂ

SERIA DISCIPLINE INTEGRATE




DPH
DIDACTICA PUBLISHING HOUSE

CUPRINS

| | |
|---|----|
| 1. Oportunitatea cunoașterii mediului înconjurător la vârsta preșcolară | 5 |
| 2. Proiectarea activităților de cunoașterea mediului în grădiniță | 15 |
| 3. Evaluarea în cadrul activităților de cunoașterea mediului | 19 |
| 4. Observarea | 25 |
| 5. Lectura după imagini | 35 |
| 6. Povestirea educatoarei | 39 |
| 7. Jocul didactic | 43 |
| 8. Convorbirile | 51 |
| 9. Proiect de activitate | 57 |
| 10. Proiect de activitate | 61 |
| 11. Proiect de activitate | 65 |
| 12. Proiect de activitate | 69 |
| 13. Proiect de activitate | 71 |
| 14. Proiect de activitate | 75 |

1

OPORTUNITATEA CUNOAȘTERII MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR LA VÂRSTA PREȘCOLARĂ

Grădinița este instituția de învățământ căreia îi revine rolul decisiv în educarea și instruirea copiilor preșcolari. Formarea unor cunoștințe științifice elementare, corelate cu deprinderi corecte de comunicare prin limbaj, este o acțiune permanentă și continuă în grădiniță. Copilul învață să gândească, să analizeze, să compare, să clasifice și să tragă concluzii asupra unor probleme ce se cer rezolvate.

Etapa preșcolară este una a schimbărilor semnificative nu doar fizice, ci și mentale și emoționale. Se afirmă tot mai des în pedagogia și psihologia actuală că preșcolaritatea este perioada în care se acumulează cea mai importantă experiență socio-educativă din viața unei persoane.

Perioada preșcolară se caracterizează printr-o dezvoltare complexă (se dezvoltă bazele personalității, capacitățile cognitive, capacitatea de proiectare, se amplifică posibilitățile de interdependență), care pregătește evoluția psihică viitoare. Prin conținuturile pe care le propune, procesul instructiv-educativ din grădiniță satisface și dezvoltă curiozitatea copilului, nevoia de investigație, de explicație – acesta fiind un mijloc important de dezvoltare a potențialului de cunoaștere.

Pornind de la particularitățile dezvoltării copiilor, de la nevoile, interesele și posibilitățile individuale de dezvoltare, având în vedere cerințele pe care le impun schimbările din societate, este necesar să acordăm o atenție deosebită cunoașterii mediului înconjurător la vârsta preșcolară. Mediul înconjurător în care copiii își desfășoară activitatea, prin variatele lui aspecte, constituie un prilej permanent de influențare asupra personalității acestora.

Mediul ambiant oferă copilului posibilitatea de a veni mereu în contact cu ceva nou pentru el, care îi stârnește curiozitatea și dorința de a-l cunoaște. Astfel, prin contactul cu obiectele și jucăriile sale, cu lucrurile personale și cele ale adulților apar diferite întrebări, din care rezultă că preșcolarul se interesează de calitățile, denumirea sau proveniența lor. Concomitent cu transmiterea de cunoștințe, se formează copilului o atitudine corespunzătoare, un anumit mod de comportare, care nu numai că înlesnește cunoașterea treptată a mediului înconjurător, dar și integrarea copilului în acest mediu.

Curiozitatea pe care copiii o manifestă față de fenomenele naturii trebuie menținută și transformată într-o puternică dorință de cunoaștere. Observarea sistematică a dezvoltării și schimbării în timp a plantelor, a creșterii și îngrijirii animalelor educă atenția, spiritul de observație, deprinderea de a sesiza schimbările din natură și dorința de a cunoaște cauzele acestora. Noile cunoștințe transmise copiilor cu prilejul observării diferitelor fenomene ale naturii sunt înțelese și memorate cu multă ușurință.

Atunci când copiii își satisfac interesele, ei învață să acumuleze informații și să tragă propriile concluzii în legătură cu acestea. Este vârsta când ei pot acumula cunoștințe noi tot timpul, iar influențele mediului au un rol foarte mare în asigurarea unei experiențe complexe și variate în stimularea gândirii.

Orizontul de cunoaștere al copiilor se îmbogățește treptat cu aspecte legate de om și activitatea sa, plante și animale care au nevoie de anumite condiții de dezvoltare (hrană, căldură, lumină, adăpost), natura înconjurătoare sau că fiecare fenomen este rezultatul unei cauze, că fenomenele sunt legate între ele și depind unele de altele.

În grădiniță, prin activitățile desfășurate se urmărește ca preșcolarii să nu primească un volum mare de cunoștințe, ci să achiziționeze capacități și abilități intelectuale care să le înlesnească munca de învățare, să stimuleze curiozitatea și dorința de investigare și cunoaștere. Acestea, odată formate, au valoarea unor condiții psihologice pentru evoluția intelectuală ulterioară a copilului.

În curriculumul pentru învățământul preșcolar obiectivele-cadru și de referință pentru disciplina „Cunoașterea mediului” sunt trecute la domeniul *Științe*, împreună ce cele specifice disciplinei „Activități matematice”, ambele făcând parte din același domeniu de activitate.

Obiective specifice activității de cunoașterea mediului:

Obiective-cadru

- Stimularea curiozității privind explicarea și înțelegerea lumii înconjurătoare.
- Dezvoltarea capacității de cunoaștere și înțelegere a mediului înconjurător, precum și stimularea curiozității pentru investigarea acestuia.

- Dezvoltarea capacității de observare și stabilire de relații cauzale, spațiale, temporale.
- Utilizarea unui limbaj adecvat în prezentarea unor fenomene din natură și din mediul înconjurător.
- Formarea și exersarea unor deprinderi de îngrijire și ocrotire a mediului înconjurător, în vederea educării unei atitudini pozitive față de acesta.

Obiective de referință

- Să înțeleagă raporturi cauzale între acțiuni, fenomene (dacă... atunci) prin observare și realizare de experimente.
- Să găsească soluții diverse pentru situații problematice reale sau imaginare întâlnite în viața de zi cu zi sau în povești, povestiri.
- Să cunoască unele elemente componente ale lumii înconjurătoare (obiecte, aerul, apa, solul, vegetația, fauna, ființa umană ca parte integrantă a mediului, fenomene ale naturii), precum și interdependența dintre ele.
- Să recunoască și să descrie verbal și/sau grafic anumite schimbări și transformări din mediul apropiat.
- Să cunoască elemente ale mediului social și cultural, poziționând elementul uman ca parte integrantă a mediului.
- Să cunoască existența corpurilor cerești, a vehiculelor cosmice.
- Să comunice impresii, idei pe baza observărilor efectuate.
- Să manifeste disponibilitate în a participa la acțiuni de îngrijire și protejare a mediului, aplicând cunoștințele dobândite.
- Să aplice norme de comportare specifice asigurării sănătății și protecției omului și naturii.

Particularitățile percepției mediului înconjurător la vârsta preșcolară

Psihologia vârstelor subliniază nenumăratele contradicții care apar între dorințele, aspirațiile, interesele copiilor și posibilitatea de fi satisfăcute. Cunoașterea la vârsta preșcolară se realizează la nivelul senzațiilor, percepțiilor și reprezentărilor, întregul conținut cognitiv având un pronunțat caracter concret.

La vârsta preșcolară, copiii au în mod evident capacitatea de a avea senzații și de a percepe obiectele realității înconjurătoare ca urmare a dezvoltării anatomo-fiziologice a sistemului nervos. La această vârstă, sensibilitatea tuturor analizatorilor cunoaște o dezvoltare intensă, ceea ce duce la importante transformări în conținutul cognitiv al percepției. Cu toate acestea însă, percepția copilului preșcolar prezintă unele insuficiențe, care ies în evidență mai ales în cazul percepției unor imagini. La începutul vârstei preșcolare percepția este nediferențiată și sumară. Copiii percep izolat diferitele părți ale obiectului,

imagini ilustrate, nu sesizează relațiile existente între acestea, deprind cu greu, anevoios esențialul; de multe ori atenția le este atrasă de unele amănunte neesențiale și le neglijează pe cele importante.

În general, copiii nu reușesc să-și orienteze percepția, fac frecvente greșeli în perceperea imaginilor, le confundă sau nu le privesc cu același interes și în poziție inversată. În mod obișnuit ei trec cu destulă ușurință de la un element la altul, de la un amănunt la altul, nu sesizează legăturile esențiale dintre obiecte și nu pot percepe o semnificație unitară.

Factorii intelectuali – imaginație, gândire, memorie, inteligență, aptitudini speciale, ca și factorii nonintelectuali – temperamentul, caracterul, interesele aptitudinile, contribuie în procesul însușirii cunoștințelor și mai cu seamă în viitoarea lor activitate școlară.

Pe parcurs, când percepția devine mai exactă și mai variată, reprezentările copiilor sunt mai precise, mai bogate în conținut. Reprezentările stau la baza formării noțiunilor, de aceea dezvoltarea capacității de a opera cu reprezentări va conduce la o dezvoltare a capacității copiilor de a opera cu noțiuni. Îmbogățirea bagajului de cunoștințe pe seama senzațiilor, percepțiilor și reprezentărilor are ca urmare și dezvoltarea gândirii. Treptat, pe măsura lărgirii orizontului de cunoștințe și pe baza dezvoltării limbajului, copilul se va ridica de la cunoașterea concretă, senzorială, la cunoașterea abstractă, să opereze cu noțiuni, judecăți și raționamente.

În același timp cu dezvoltarea percepțiilor, reprezentărilor și gândirii se vor intensifica și alte procese psihice: memoria, imaginația. La această vârstă se constată rolul foarte mare pe care afectivitatea îl joacă în viața psihică, fapt dovedit prin însușirea cu mai multă ușurință de către copii a cunoștințelor ce impresionează, ce trezesc acestora emoții și sentimente. Toate aceste aspecte impun alegerea unor conținuturi corespunzătoare și folosirea unor metode și mijloace eficiente ca acest proces firesc să se dezvolte optim.

Metode didactice folosite în activitățile de cunoașterea mediului

Metodele didactice sunt definite ca „un ansamblu de procedee și mijloace integrate la nivelul unor acțiuni implicate în realizarea obiectivelor pedagogice concrete ale activității de instruire-educație proiectată de educatoare, învățător, profesor”.

Literatura pedagogică promovează noutățile prin Reforma Învățământului Românesc și în pedagogia europeană și mondială. În acest sens metodele sunt clasificate astfel:

- După criteriul istoric: clasice/modern.
- După gradul de generalitate: generale/particulare
- După caracterul individual: metode de muncă individuală sau sub coordonarea cadrului didactic/metode de muncă colectivă, de adresare întregii grupe, fiecărui copil, lucrând individual.
- După obiectivele urmărite: metode de predare (de transmitere și asimilare a cunoștințelor, metode de formare a priceperilor și deprinderilor, metode de fixare și consolidare), metode de aplicare a cunoștințelor și metode de evaluare a rezultatelor învățării.
- După tipul de experiențe de învățare: metode bazate pe învățarea receptivă/prin descoperire/prin experiență practică/prin creație.
- După criteriul „izvorul cunoașterii”: metode de instruire după experiența social-istorică a umanității, după experiența acumulată din contactul direct cu realitatea, experiența bazată pe activitatea practică, care pune în evidență trei categorii de metode:
 1. Metode de comunicare
 2. Metode de explorare a realității
 3. Metode de acțiune.

Principalele metode utilizate în activitățile de cunoașterea mediului sunt:

Metode de comunicare:

– **Metode expositive:** povestirea, descrierea, explicația, expunerea, informarea.

Explicația ca metodă de comunicare orală este importantă pentru înțelegerea de către copii a unor noțiuni, fapte, caracteristici ale lumii înconjurătoare, argumentarea unor idei, descoperirea cauzelor unor fenomene, acțiuni accesibile preșcolarilor. Această metodă îmbracă forme variate, de la descriere, caracterizare, demonstrație.

Descrierea și explicația sunt indispensabile pentru activitățile de cunoașterea mediului. În cazul descrierii copilul face progrese la grupa pregătitoare descriind ființe, obiecte, fenomene prin intervenția educatoarei. Pentru reușită, această metodă trebuie completată cu metodele activ-participative: observare, experimentare, lucrări practice, conversație euristică, povestire, activitate cu cartea.

– Metode interrogative: conversația tradițională, conversația euristică, discuția în grup, dialogul, brainstormingul.

Atât conversația tradițională, cât și cea euristică sunt metode de comunicare orală bazate pe un șir de întrebări și răspunsuri între educatoare și

copil. Acesta apelează la limbaj, învățarea fiind mediată de cunoștințele anterioare.

Conversația își sporește valorile formative dacă este mai puțin dirijată și bazată pe faptele de viață trăite de copil. Prof. Ioan Cerghit subliniază faptul că întrebările care solicită gândirea copiilor favorizează spontaneitatea și inițiativa acestora. Este foarte important să folosim mai multe tipuri de întrebări, care să orienteze copiii în analize, comparație, sinteză, să-i solicite în a găsi alternative și soluții, să le dezvolte capacitatea de elaborare a unor judecăți de valoare. Conduita interogativă a copilului se dezvoltă numai dacă acesta este încurajat, apreciat pozitiv în răspunsurile corecte.

Discuția în grup favorizează capacitatea de comunicare, cooperare și respectul față de aprecierile emise de ceilalți, dezvoltă capacitatea de observație.

Metode de comunicare oral-vizuale – instruirea prin tehnici video, înregistrări.

Metoda problematizării – este o metodă de instruire prin rezolvare de probleme.

Metode de explorare a realității:

Metode de explorare directă;

Metoda observării libere sau dirijate, experimentul, studiul de caz, cercetarea completează cunoștințele preșcolarilor prin intuirea directă a obiectelor, fenomenelor, ființelor.

Metode bazate pe acțiune:

Exercițiul – Este o acțiune care se repetă pentru a se perfecționa deprinderi și acțiuni în scopul formării unor deprinderi intelectuale. Pentru preșcolari se oferă un model clar, accesibil, se susține motivațional efortul copilului, se execută individual, în grup sau cu toată grupa. Se recomandă reluarea explicațiilor, demonstrarea pe fragmente, se sintetizează elementele deja învățate. Este important să respectăm ritmul individual al copilului și să oferim sprijin diferențiat. Utilizarea poveștilor dirijată pe grupuri mari sau individuale oferă condiții pentru realizarea unor exerciții independente.

Alte metode bazate pe acțiune reală: lucrările practice, activități creative, elaborarea de proiecte-acțiune.

Metode bazate pe acțiune fictivă sau simulată: jocuri didactice, jocuri de rol, învățarea dramatizată.

Metode și tehnici interactive de grup

Dezideratele de modernizare și de perfecționare a metodologiei didactice se înscriu pe direcțiile sporirii *caracterului activ al metodelor de învățământ* și aplicarea unor metode cu un pronunțat *caracter formativ*.



Cerința primordială a educației progresiste, cum spune Jean Piaget, este de a asigura o metodologie diversificată, bazată pe îmbinarea activității de învățare și de muncă independentă, cu activități de cooperare, de învățare în grup și de muncă interdependentă.

Învățământul modern preconizează o metodologie axată pe acțiunea, operatorie, deci pe promovarea interactivă, care să solicite mecanismele gândirii, ale inteligenței, ale imaginației și creativității. „Activ” este elevul care „depune efort de reflecție personală, interioară și abstractă, care întreprinde o acțiune mintală de căutare, de cercetare și redescoperire a adevărilor, de elaborare a noilor cunoștințe. „Activismul exterior” vine deci să servească drept suport material „activismul interior”, psihic, mental, să devină un purtător al acestuia. (Ioan Cerghit, 1997, p. 73)

Scopul principal al învățării prin cooperare este familiarizarea elevilor cu relațiile de muncă ce presupun îmbunătățirea și distribuirea sarcinilor, solidarizarea membrilor grupului în jurul atingerii obiectivelor de interes comun, renunțarea la interesele personale în favoarea intereselor de grup, dezvoltarea unor trăsături de personalitate cu caracter pro social.

Având în vedere flexibilitatea organizării activităților din grădiniță, frontală sau colectivă, individuală sau în microgrupuri, precum și cerințele modernizării strategiilor didactice impun sporirea caracterului activ al metodelor și tehnicilor de învățământ formativ.

Apreciind că învățarea este o activitate proprie care ține de efortul individual, de înțelegerea și conștientizarea conținuturilor de relațiile interpersonale și colective, asigură participarea mai vie, mai activă, susținută de foarte multe elemente de emulație, de stimulare reciprocă și de cooperare fructuoasă.

Metodele și tehnicile interactive de grup au nenumărate avantaje:

- Efecte pozitive în planul dezvoltării cognitive și sociale ale personalității copilului.
- Dezvoltă inteligențe multiple, capacități specifice inteligenței verbal/lingvistice care implică abilitatea de a folosi corect limbajul, inteligențe logico-matematice, operații matematice, deducții, rezolvare de probleme, inteligență spațială, inteligență interpersonală: să înțeleagă intențiile și dorințele celorlalți, să-și dezvolte capacitatea de autoapreciere.
- Stimulează și dezvoltă capacități cognitive complexe, gândire divergentă, capacități de cercetare a lucrurilor din jurul său.

Munca în grup ușurează împărțirea sarcinilor și responsabilităților, reduce timpul de soluționare a problemelor, diversifică priceperile, deprinderile și capacitățile sociale, motivează copiii pentru învățare, dezvoltă creativitatea și sentimentul.

Învățământul modern în acțiunile de promovare a metodelor interactive are în vedere inovarea metodologiei didactice, propunând metode și tehnici interactive de grup care să răspundă nevoilor educației moderne de schimbare a mediului de învățare și a modului de abordare a activității didactice.

Exemple de metode de predare-învățare interactive de grup: Metoda Jigsaw (Mozaicului), Metoda piramidei, Învățarea dramatizată, Tehnica florii de nufăr, Brainstormingul, Explozia stelară, Metoda pălăriilor gânditoare, Studiul de caz, Tehnica 6/3/5, Tema sau proiectul de cercetare în grup.

Mijloace didactice

Mijloacele de învățământ sunt instrumente, materiale și alte forme de reprezentare a realității, produse, adaptate și selecționate după criterii psihopedagogice în scopul realizării cu succes a obiectivelor instructiv-educative ale procesului de învățământ. Cu ajutorul mijloacelor de învățământ se susțin informațiile educaționale, reprezentând un suport pentru concretizarea sau demonstrarea acestora. Sprijină procesul de formare a noțiunilor, priceperilor și deprinderilor. Constituie bază de stabilire a relațiilor de comunicare educatoare-copil.

Dintre cele mai des folosite mijloace didactice în cadrul activităților de cunoașterea mediului exemplificăm: mijloace intuitiv-obiectuale și imagistice: materiale din mediul natural (fructe, legume, flori, animale), dar și reprezentări

ale acestora în relief (insectare, animale împăiate, mulaje) sau în imagini (fotografii, planșe).

Mijloace didactice de exersare și formare care sprijină activitatea practică a copiilor pentru realizarea unor experiențe sau cercetări: truse de laborator pentru măsurarea volumului, greutateii, plutirea și scufundarea corpurilor, dezvoltarea plantelor etc. Numeroase aparate și accesorii: cântar, lupă, microscop, aparate de simulare didactică etc.

Există de asemenea și mijloacele audio-video foarte utile astăzi în prezentarea sau demonstrarea informațiilor (banda magnetică, CD-ul, televizorul, computerul, videoproiectorul, tabla magnetică) etc.

Materialul didactic folosit în cadrul activităților de cunoaștere trebuie să întrunească cerințe speciale:

- să fie accesibile;
- să fie proaspete (în cazul florilor, legumelor, fructelor);
- să fie estetice (imagini, tablouri) și fără deteriorări;
- imaginile nu trebuie să fie încărcate, greoaie din punct de vedere al compoziției;
- dimensiunea să fie adaptată spațiului clasei și numărului de copii;
- viețuitoarele aduse în clasă să fie în siguranță și, de asemenea, să nu constituie un pericol pentru copii (prevenirea agresivității, contaminării cu anumiți microbi);
- mulajele să redea cât mai real aspectul și coloritul obiectelor sau ființelor pe care le reprezintă.

Calitatea materialului didactic și prezentarea acestuia duce la stabilirea interesului copiilor pentru studierea mediului înconjurător.